

Начинать работу следует с изучения процесса дыхания на теле взрослого. Необходимо дать ребёнку тактильное, вестибулярное ощущение от этого процесса. Энн Джин Айрес уделяет много внимания этим системам в развитии ребёнка, используя сенсорную интеграцию [1, с. 35—36]. Когда рецепторы передадут сигнал в эффектор, ребёнок сможет уже по проложенному нейронному пути пройти в обратном направлении. Взрослый просто дышит разными частями корпуса (живот, грудь, плечи, спина), задерживает дыхание, а ребёнок кладёт руки на эти области, чувствуя там движение, перемещение, остановку. Таким образом, в его мозг поступает информация о вариативности дыхания, ребёнок понимает, что этим процессом управляет только сам человек, а не само по себе это происходит.

Затем мы с помощью разных тактильных ощущений даём понять ребёнку, что на его теле тоже есть такие части, в которые можно дышать. Одним из приёмов получения ощущений в определённую область в теле является сопротивление. Можно делать такой приём на вдохе, а можно использовать его через произвольную остановку дыхания. В обоих случаях через дыхательную систему мы учимся управлять костно-мышечной системой.

Процесс работы с дыханием можно сравнить с постановкой и автоматизацией любого звука речи. Сначала налаживаем процесс вдоха—выдоха—остановки, который можно сравнить по временным затратам с постановкой звука. Затем переходим к дыхательному фитнесу, который схож с этапом автоматизации звука. Сначала упражнения необходимо делать в закрытой цепи лёжа, чтобы у ребёнка была связь своего тела с опорой, он понимал и ощущал движения. Например, кладем ребёнка на спину, а согнутые ноги ставим стопами на стену. В этом положении ребёнок одновременно совершает несколько действий: сильно толкает двумя ногами стену, делает выдох, давая своими ладонями на область нижних рёбер и диафрагмы. Затем пробуем делать аналогично с одной ногой, в этой разновидности упражнения чётко следим, чтобы ребёнка не перекашивало на одну из сторон. Взрослый на начальных этапах помогает своими руками надавливать на нужную область. Всё то же самое можно повторить на верхнюю часть тела, когда сопротивляться будут руки. Таким образом, мозг ребёнка будет думать о движении, а дыхание будет спускаться по организму туда, куда необходимо. Этот процесс будет происходить на уровне бессознательного, значит, войдёт в привычку, которую не так сложно выработать.

Использовать дыхательный фитнес с неговорящим ребёнком можно не менее 5—10 минут. На начальных этапах это будет сложно из-за отсутствия мотивации к любому роду деятельности, структуры дефекта, которая предполагает либо долгое включение и быстрое выключение из задания, либо наоборот. Необходимо подбирать максимально вариативные задания, чтобы у ребёнка младшего дошкольного возраста сохранялась ситуация успеха.

Заключение. Коррекционные занятия по запуску речи у детей младшего дошкольного возраста с диспраксией невозможны без использования дыхательного фитнеса, так как мы развиваем один из нарушенных физиологических процессов, который является фундаментом для становления всех высших над ним функций. Чем раньше у таких детей будет сформирован правильный паттерн дыхания, который не предполагает каких-то усилий, а происходит произвольно, тем быстрее речь как функция будет понята ребёнком. Запуск речи у неговорящих детей младшего дошкольного возраста является первостепенной задачей, которая неосуществима без подготовленной базы (развитых физиологических процессов: дыхания, жевания, глотания), которую можно с лёгкостью наработать с помощью дыхательного фитнеса.

Список цитируемых источников

1. Банди, А. Сенсорная интеграция. Теория и практика / А. Банди, Ш. Лейн, Э. Мюррей. — М.: Тервинф, 2018. — 768 с.

УДК 378

Шчарбачэня Анастасія Васільеўна

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Жамчужненскі яслі-сад», аг. Жамчужны, Рэспубліка Беларусь, zhemch-sad@Baranavichy.edu.by

ВЫКАРЫСТАННЕ НАГЛЯДНАГА МАДЭЛЯВАННЯ ВА ЁМОВАХ СПЕЦЫЯЛЬНАЙ ГРУПЫ З АГУЛЬНЫМ НЕДАРАЗВІЦЦЁМ МАЎЛЕННЯ

Артыкул асвятляе праблему навучання выхаванцаў з агульным недаразвіццём маўлення, раскрывае сутнасць паняцця «нагляднае мадэляванне». Адрасуецца выхавальнікам дашкольнай адукацыі, студэнтам устаноў вышэйшай адукацыі.

Ключавыя словы: нагляднае мадэляванне; мадэль; віды мадэляў; выхаванцы з агульным недаразвіццём маўлення.

THE USE OF VISUAL SIMULATION IN A SPECIAL GROUP WITH DELAYED SPEECH DEVELOPMENT

The article covers the problem of teaching pupils with delayed speech development, reveals the essence of the concept of visual modeling. The article is addressed to preschool educators, students of higher education institutions.

Key words: visual modeling; model; types of models; pupils with delayed speech development.

Уводзіны. На сучасным этапе дашкольная адукацыя з'яўляецца першай ступенню у сістэме адукацыі, таму асноўная задача педагогаў, якія працуюць з дзецьмі, якія маюць агульнае недаразвіццё маўлення, — фарміраванне цікавасці да працэсу навучання і яго матывацыі, развіццё і карэкцыя гаворкі. Дзеці старэйшага дашкольнага ўзросту з рознымі моўнымі парушэннямі адчуваюць значныя цяжкасці ў засваенні як праграмы дзіцячага сада, так у далейшым і праграмы навучання ў агульнаадукацыйнай школе. Працуючы з дзецьмі з рознай маўленчай паталогіяй і сутыкаючыся з праблемамі ў іх навучанні, даводзіцца шукаць сродкі, якія палягчаюць, накіроўваюць і сістэматызуюць працэс засваення дзецьмі новага матэрыялу. Перспектывным напрамкам удасканалення працэсу карэкцыйна-развіваючага навучання выхаванцаў у спецыяльнай групе з'яўляецца выкарыстанне нагляднага мадэлявання, якое дазваляе дзіцяці зрокава ўявіць абстрактныя паняцці і навучыцца працаваць з імі. Наглядны матэрыял успрымаецца і засвойваецца такімі дзецьмі лепш вербальнага, а таксама эфектыўна ўплывае на развіццё памяці, лагічнага мыслення, уяўлення, а таксама з'яўляецца найбольш прадуктыўным сродкам фарміравання ўсіх элементаў маўлення дашкольнікаў.

Асноўная частка. Мадэляванне — працэс стварэння мадэляў і іх выкарыстанне ў мэтах фарміравання ведаў пра ўласцівасці, структуру, адносіны і сувязі аб'ектаў [1, с. 258].

Навуковыя даследаванні і практыка пацвярджаюць, што менавіта наглядныя мадэлі з'яўляюцца той формай вылучэння і абзначэння адносін, якая больш зразумелая дзецям дашкольнага ўзросту. Нагляднае мадэляванне дапамагае дзіцяці зрокава ўявіць абстрактныя паняцці, навучыцца працаваць з імі. Гэта асабліва важна для дзяцей дашкольнага ўзросту, паколькі разумовыя задачы ў іх вырашаюцца з пераважнай роляй знешніх сродкаў, наглядны матэрыял засвойваецца лепш вербальнага. Дашкольнік амаль пазбаўлены магчымасці запісаць, зрабіць табліцу, адзначыць што-небудзь. Апорныя схемы — гэта спроба задзейнічаць для вырашэння пазнавальных задач зрокавую, рухальную, асацыятыўную памяць. Выкарыстанне замяшчаючых прадметаў і наглядных мадэляў развівае разумовыя здольнасці. У выхаванцаў, якія валодаюць знешнімі формамі замяшчэння і нагляднага мадэлявання (выкарыстанне ўмоўных абзначэнняў, знакаў, чарцяжоў, схематычных малюнкаў і г. д.), з'яўляецца магчымасць прымянення замяшчаючых прадметаў і наглядных мадэляў праз уяўленне, што дазваляе прадбачыць магчымыя вынікі ўласных дзеянняў.

Эфектыўнасць прымянення нагляднага мадэлявання ў дашкольным узросце была даказана чаргой псіхалагічных і педагогічных даследаванняў (Л. А. Венгер, А. Я. Сапагова). Яны раскрылі магчымасці даследавання навочных мадэляў у навучанні дашкольнікаў грамаце, фарміравання матэматычных уяўленняў, азнаямлення з працай дарослых. Выкарыстанне мадэлявання аказвае станоўчы ўплыў на інтэлектуальнае развіццё дзяцей; адносна лёгка і хутка ўдасканальваецца арыенціровачная дзейнасць, фарміруюцца перцепцыйныя, інтэлектуальныя і практычныя дзеянні, адбываюцца зрухі ў развіцці мыслення [2, с. 46].

Фарміраванне навыкаў нагляднага мадэлявання адбываецца ў пэўнай паслядоўнасці з пастаянным павышэннем долі самастойнага ўдзелу дзяцей дашкольнага ўзросту.

Пры развіцці навыкаў нагляднага мадэлявання вырашаюцца наступныя дыдактычныя задачы: знаёмства з графічным спосабам прадстаўлення інфармацыі; развіццё ўмення дэшыфроваць мадэлі; фарміраванне навыкаў самастойнага мадэлявання.

Метад мадэлявання эфектыўны тым, што дазваляе педагогу ўтрымліваць пазнавальную цікавасць дзяцей, спрыяе актыўнай разумовай дзейнасці, працяглай і ўстойлівай засяроджанасці ўвагі. З дапамогай схем і мадэляў выхаванцы вучацца пераадоўваць розныя цяжкасці, адчуваюць здзіўленне, радасць поспеху, што надае ім упэўненасць у сваіх сілах. Універсальнасць апорных схем дазваляе выкарыстоўваць іх як у спецыяльнай арганізаванай дзейнасці, так і ў нерэгламентаванай для абагульнення ў іх уяўленняў. У ходзе выкарыстання нагляднага мадэлявання дзеці знаёмяцца з графічным спосабам прадстаўлення інфармацыі — мадэллю. Для дзяцей дашкольнага ўзросту прымяняюцца розныя віды мадэляў: прадметныя, прадметна-схематычныя, графічныя, аналагавыя.

З мэтай знаёмства, а таксама замацавання вобразаў мадэляў служаць дыдактычныя, сюжэтна-ролевыя гульні, гульні, якія задавальняюць дзіцячую дапытлівасць, дапамагаюць уцягнуць дзяцей у актыўнае засваенне навакольнага свету, дапамагаюць авалодаць спосабамі пазнання сувязяў паміж прадметамі і з'явамі. Мадэль дапамагае вызначыць неабходныя метады для пазнання сувязей і адносін, спрашчае

аб'ект, але не можа быць адзіным метадам пазнання. Гэта азначае, што ўмовай увядзення мадэляў у працэс пазнання з'яўляецца папярэдняе азнаямленне дзяцей з рэальнымі прадметамі, з'явамі, іх знешнімі асаблівасцямі, канкрэтна прадстаўленымі сувязямі ў навакольнай рэчаіснасці. Увядзенне мадэлі патрабуе пэўнага ўзроўню сфарміраванасці разумовай дзейнасці: умення аналізаваць, абстрагаваць асаблівасці прадметаў, з'яў. Такім чынам, само засваенне мадэлі прадстаўлена ў выглядзе ўдзелу дзяцей у стварэнні мадэлі, удзелу ў працэсе замяшчэння прадметаў схематычнымі вобразамі.

Нагляднае мадэляванне стымулюе развіццё даследчых здольнасцей дзяцей, прыцягвае іх увагу да прыкметаў прадмета, дапамагае вызначаць спосабы сэнсарнага абследавання прадмета і замацоўваць вынікі абследавання ў наглядным выглядзе. Увядзенне наглядных мадэляў у працэс навучання дазваляе больш мэтанакіравана развіваць маўленне дзяцей, узбагачаць іх актыўны слоўнік, замацоўваць навыкі словаўтварэння, фарміраваць і ўдасканалюць уменне выкарыстоўваць у мове розныя канструкцыі прапановы, апісваць прадметы, складаць апавяданні.

У старэйшай групе спосабы нагляднага мадэлявання ўключаюць: абазначэнне прадметаў пры дапамозе разнастайных намеснікаў; выкарыстанне і стварэнне розных відаў умоўна-схематычнага малюнка рэальных прадметаў і аб'ектаў; уменне счытваць і ствараць графічная выява прыкмет аб'ектаў (транс-парт, расліны, жывёлы і г. д.); уменне арыентавацца ў прасторы па яго схематычным малюнку; уменне ствараць план рэальнай прасторы (план пакоя, участка дзіцячага садка, вуліцы і інш.); самастойнае стварэнне мадэляў па ўласнай задуме.

Мадэляванне складаецца з наступных этапаў: засваенне і аналіз сэнсарнага матэрыялу; перавод яго на знакава-сімвалічную мову; праца з мадэллю.

Фарміраванне навыкаў нагляднага мадэлявання адбываецца ў пэўнай паслядоўнасці з пастаянным павышэннем долі самастойнага ўдзелу дашкольнікаў.

Такім чынам, выкарыстанне метаду нагляднага мадэлявання ў працы з дзецьмі дашкольнага ўзросту дазваляе вырашыць наступныя праблемы:

- выхаванцы лёгка навучаюцца, але для дзяцей з агульным недаразвіццём маўлення характэрныя хуткая стамляльнасць і страта цікавасці да заняткаў. Выкарыстанне нагляднага мадэлявання выклікае цікавасць і тым самым дапамагае вырашыць гэту праблему;
- выкарыстанне сімвалічнай аналогіі паскарае і палягчае працэс запамінавання і засваення матэрыялу, развіваючы памяць;
- ужываючы графічную аналогію, дзеці вучацца вызначаць галоўнае, сістэматызаваць атрыманыя веды.

Вынікі даследаванняў паказваюць станоўчыя вынікі ўжывання метаду нагляднага мадэлявання: дазваляе выявіць сувязі паміж з'явамі і зрабіць іх даступнымі для разумення; станоўча ўплывае на развіццё маўлення; павышае назіральнасць дзіцяці, дае яму магчымасць заўважыць асаблівасці навакольнага свету; фарміруе цэльнае ўяўленне аб экасістэмах і часах года; спрыяе развіццю прадуктыўнай творчасці дзяцей; садзейнічае развіццю вышэйшых формаў вобразнага мыслення.

Заклучэнне. Выкарыстанне ў рабоце метаду нагляднага мадэлявання дазваляе фарміраваць уменні ў дзяцей здабываць інфармацыю, праводзіць даследаванне, рабіць параўнанні, складаць выразны ўнутраны план разумовых дзеянняў, маўленчых выказванняў, самастойна рабіць высновы. Аналізуючы новы матэрыял і графічна яго пазначаючы, дзіця (пад кіраўніцтвам дарослых) вучыцца самастойнасці, уседлівасці, зрокаваму ўспрыманню плана сваіх дзеянняў. У яго таксама павышаецца пачуццё зацікаўленасці і адказнасці, з'яўляецца задаволенасць вынікамі сваёй працы, удасканалюцца такія псіхічныя працэсы, як памяць, увагу, мысленне.

На аснове мадэляў можна ствараць разнастайныя дыдактычныя гульні, арганізоўваць розныя віды дзейнасці дзяцей. Мадэлі можна выкарыстоўваць на занятках, у сумеснай з выхавальнікамі і самастойнай дзейнасці. Актуальнай застаецца тэма ўзаемадзеяння ўсіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу.

Выкарыстанне нагляднага мадэлявання ў адукацыйнай і карэкцыйнай працы з дзецьмі, якія маюць парушэнні маўлення, эфектыўна ўплывае на развіццё памяці, увагі, уяўлення, лагічнага мыслення, узбагачэння слоўнікавага запаса, а таксама дамагае паспяховага выніковасці.

Спіс цытаваных крыніц

1. *Сластёнин, В. А.* Педагогика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластёнин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Сластёнина. — М. : Академия, 2002. — 578 с.
2. *Сизенко, Н. Ф.* Организация воспитательной и коррекционной работы в группах для детей с нарушениями речи / Н. Ф. Сизенко. — Мозырь : Белый Ветер, 2004. — 83 с.